

EEN KONINKLIJKE VERLOVING IN 1900!

Lies Haan-Beerends

Op het moment dat ik dit artikel schrijf gonzen er al maanden berichten dat er aan het Hof een verloving op handen zou zijn. Kroonprins Willem Alexander zou zijn hart verloren hebben aan de Argentijnse Maxima Zorreguieta. Wellicht is bij het publiceren van dit verhaal de verloving inmiddels een feit geworden. Honderd jaar geleden vond er een koninklijke verloving plaats, iets wat lange tijd niet voorgevallen was. De toen zeer jeugdige koningin Wilhelmina, die sinds haar achttiende verjaardag op 31 augustus 1898 haar koninklijke functie bekleedde, verloofde zich eind 1900 met prins Hendrik van Mecklenburg-Schwerin. Ook in het Biltse gemeentearchief zijn daar sporen van terug te vinden, iets waarover ik u meer wil vertellen.

In het correspondentiearchief van het jaar 1900 bevindt zich een brief, genummerd 273 K, die kennelijk strikt vertrouwelijk was en waarvoor geheimhouding werd gevraagd. De brief, gedateerd 16 mei 1900, was geschreven door de toenmalige minister van Justitie Cort van der Linden en was gericht aan de heren procureurs-generaal. De inhoud luidde als volgt: „Van de zijde der Deutsche Regeering is tot die van Nederland het verzoek gericht om, met het oog op de te nemen maatregelen ten aanzien van de veiligheid der personen van H.M. de Koningin en H.M. de Koningin-Moeder gedurende Hoogst Derzelvezver blijven in Thüringen, zoodra het mocht blijken dat zich verdachte personen uit Nederland naar Duitschland en speciaal naar Thüringen hebben begeven, daarvan onmiddellijk mededeeling te doen aan den Polizei-Leutnant von Arnoldi te Schwarzburg, die door eerstgenoemde Regeering met de bijzondere zorg voor de persoonlijke veiligheid van H.H.M.M. is belast.

Ter voldoening aan dit verzoek gelieve UWEG. de Officieren en, voor zooveel noodig, de hulpofficieren van Justitie binnen Uw ressort op te dragen U van elk geval als bovenbedoeld, dat ter hunner kennis mocht zijn gekomen, vertrouwelijk en tijdig mededeeling te doen, waarna dit door UWEG. zelve in voege als boven aangeduid rechtstreeks ter kennis van de hiervoren genoemde Deutsche autoriteit zal kunnen worden gebracht.

Een genoegzaam aantal exemplaren dezer aanschrijving gaat te dien einde hiernevens”.

1900: Verloving van koningin Wilhelmina met Hendrik Wladimir Albrecht Ernst, hertog van Mecklenburg op 16 oktober.

Deze brief deed mij besluiten het door Wilhelmina geschreven boek *Eenzaam maar niet alleen* ter hand te nemen en te kijken of zij over een bezoek aan Thüringen in mei 1900 iets geschreven heeft. Dat bleek inderdaad het geval te zijn. Wilhelmina verhaalde, dat zij in 1900 na haar bezoek aan Amsterdam samen met haar moeder afreisde naar Arolsen om daar het huwelijk van haar jongste tante bij te wonen. Het was in die tijd in Arolsen de gewoonte dat op de vooravond van een bruiloft door jonge meisjes een bruidskrans uitgereikt werd aan de bruid. De bruidskrans werd na het vertrek van het bruidspaar door een geblinddoekt persoon op het hoofd van een van de aanwezige jonge meisjes gelegd. Dat zou betekenen dat dat meisje de volgende bruid zou worden. Wilhelmina schreef, dat zij een sterk voorgevoel had, dat zij dat wel eens zou kunnen zijn. Zij zou het niet prettig gevonden hebben met een bruidskrans getooid te worden. Het bleef haar gelukkig bespaard.

Maar dat er iets stond te gebeuren blijkt wel uit de volgende passage uit haar boek: „Van Arolsen gingen wij, om uit te rusten en van de berglucht te genieten en . . . voor kennismaking met Hendrik, gelijk later bleek, naar Schwarzburg in Thüringen. Dit was eigenlijk geen plaatsje, maar een hotel, gelegen op de nek van een schiereiland, dat gevormd wordt door een rotsmassief en omspoeld wordt door de Schwarza. Boven op het schiereiland ligt het oude slot van de Vorst van Schwarzburg-Rudolstadt. De familie placht hier de zomer en de herfst door te brengen.”

Toen Wilhelmina met haar moeder, ongetwijfeld vergezeld door een koninklijke staf van personeel, op het slot Schwarzburg arriveerde, waren de vorst en zijn vrouw niet aanwezig. Wel vertoefde daar, samen met haar ongetrouwde dochter, de grootmoeder van haar toekomstige man. Het zal geen toeval geweest zijn dat juist in die dagen hertog Hendrik van Mecklenburg zijn grootmoeder kwam bezoeken. Hendrik kwam ook zijn opwachting maken bij Wilhelmina en Emma, welk bezoek door een tegenbezoek aan de oude prinses en haar dochter Theckla werd gevolgd. Uiteraard was Hendrik daarbij ook van de partij. Tante Theckla nodigde Hendrik en Wilhelmina uit voor een picknick op de Fasanerie, een uitje dat Wilhelmina zeer was bevallen. „Die wandeling daarheen en de picknick bevielen hem en mij zó uitstekend, dat wij ons begonnen af te vragen of een wandeling hand in hand door het leven aan te bevelen ware.”

Het zal ongetwijfeld zo zijn geweest, dat er al veel spoorwerk was geschied naar de achtergronden van de eventuele huwelijkskandidaat. Van een spontane ontmoeting zal geen sprake zijn geweest. Er hadden al diverse huwelijkskandidaten hun opwachting gemaakt aan het Hof in Den Haag. Zowel Engelse als Duitse prinsen dongen naar de hand van de jonge, knappe en financieel niet onbemiddelde koningin. Om politieke redenen zou de Duitse keizer Wilhelm II haar het liefst met een Pruisische prins hebben zien trouwen. Maar al werd het dan geen Pruisische gemaal, ook deze hertog van Mecklenburg-Schwerin zal de goedkeuring van de Duitse keizer wel hebben kunnen wegdragen.

Wilhelmina schreef in haar boek, dat zij na de vakantie met haar moeder naar Soestdijk

terugkeerde. Ook dit gegeven is in het correspondentiearchief te achterhalen. Onder nummer 301 K bevindt zich een op 2 juni 1900 gedateerde brief van de commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, gericht aan de burgemeester van onze gemeente met de volgende inhoud:

„Naar aanleiding eener missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken d.d. 1 Juni jl. n 3070 Afd.B.B., heb ik de eer U mede te delen dat H.M.de Koningin en H.M.de Koningin-Moeder voornemens zijn op Dinsdag den 5 Juni a.s. van Schwarzburg te vertrekken naar het Particulier Paleis en Domein Soestdijk van H.M.de Koningin-Moeder.

Hare Majesteit de Koningin zal incognito reizen onder den naam van Gravin van Buren en verlangt dat het incognito streng gehandhaafd worde bij het passeeren der verschillende stations.

Hare Majesteiten zullen te 5.41 uur 's namiddags van Emmerik zonder oponthoud doorgaan naar Utrecht aankomst 6.37 uur, vertrek 6.40 uur 's namiddags om te Soestdijk aan te komen te 7.02 uur 's namiddags Amsterdamsche tijd.”

Ziehier een overeenkomst tussen Willem-Alexander en zijn overgrootmoeder. Volgens mij gebruikt de kroonprins de titel '[graaf] Van Buren', wanneer hij zich niet als Prins der Nederlanden wil presenteren. Ik geloof echter niet dat de nu als toekomstige vrouw van onze kroonprins aangemerkte Argentijnse door zijn moeder als huwelijkskandidaat is uitgezocht. De eerste kennismaking zal ongetwijfeld onder andere omstandigheden hebben plaatsgevonden. En al volgt Maxima volgens de pers Nederlandse les, oriënteert zij zich op de Nederlandse samenleving, is zij volgens het Utrechts Nieuwsblad van 18 februari 2000 op zoek naar woonruimte aan de Amsterdamse grachtengordel en blijkt ze volgens hetzelfde nieuwsblad van 25 februari geïnteresseerd in het landhuis Eikenhorst te Wassenaar, dat alles houdt nog niet in dat zij zich de verloofde van de kroonprins mag noemen. Officiële instanties spreken thans aarzelend over een vriendin, al doen genoemde voorbereidingen meer vermoeden.

Wilhelmina diende na haar vakantie haar koninklijke plichten weer te vervullen. Tezamen met haar moeder bracht zij alom in den lande officiële bezoeken. Het Biltse archief verraadt dat zij via De Bilt naar Utrecht zou gaan om aldaar een diner bij te wonen, dat haar werd aangeboden door de Provinciale

Staten van Utrecht. De burgemeester van De Bilt schreef op 16 juni aan de commissaris der Koningin de volgende brief:

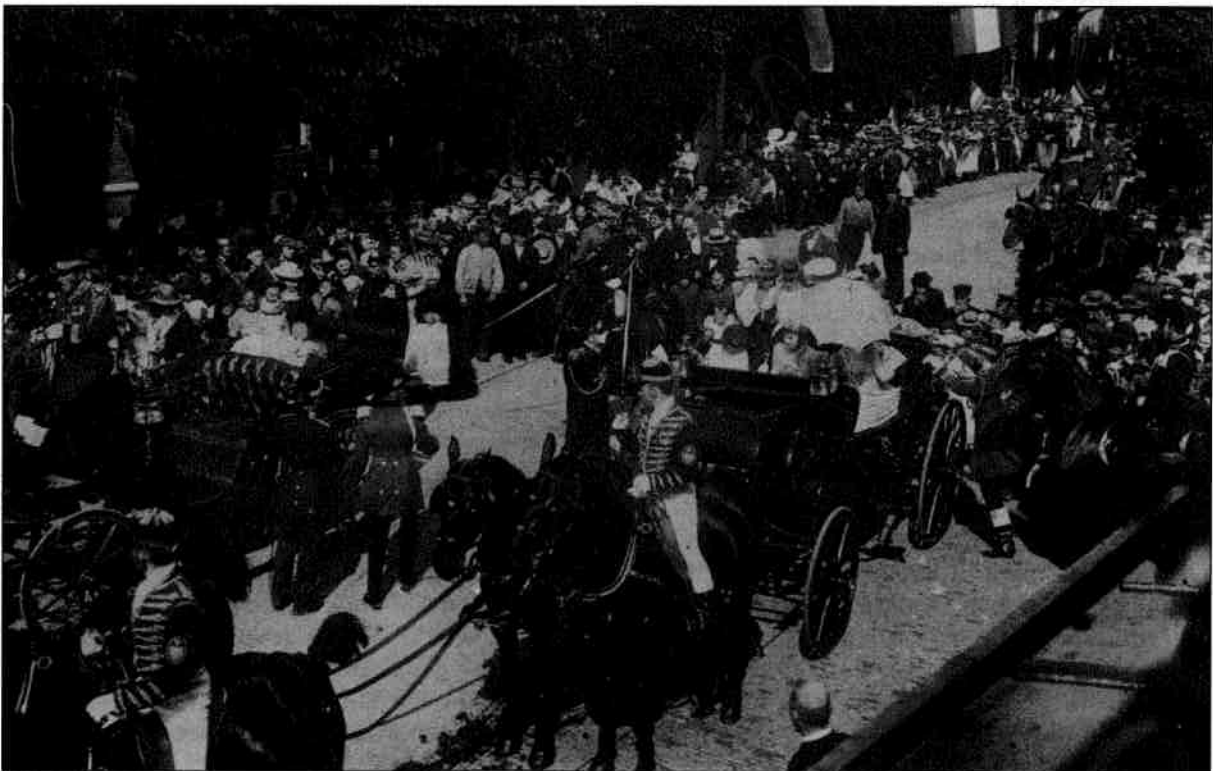
„Ik heb de eer U Hoog Edel Gestrenge beleefd te verzoeken mij mede te deelen op welken dag H.M. de Koningin de Gemeente Utrecht zal bezoeken, hoe laat zij aldaar verwacht wordt en hoe laat zij weder vertrekt en of zij zich per trein naar Utrecht zal begeven of per rijtuig via deze gemeente. Gaarne ontvang ik van U Hoog Edel Gestrenge hieromtrent eenige inlichtingen met het oog op het nemen van veiligheidsmaatregelen en met het oog op plannen tot versieringen dezer gemeente.”

Na verkregen inlichtingen werd tijdens de raadsvergadering van 2 juli het volgende besluit genomen:

„Gehoord de mededeeling van den Burgemeester, dat H.M. de Koningin op 3 Juli a.s. deze Gemeente op Hare tocht naar Utrecht zal passeeren;
Overwegende, dat op dien datum H.M. de Koningin voor de eerste maal na Hare troonsbestijging de Gemeente zal passeeren [de vorige keer reisde ze immers incognito!]

crediet van f 160,- toe te staan tot het plaatsen van een erepoort en voor de verlichting daarvan.”

De burgemeester verzocht op 2 juli de inspecteur der Rijksveldwacht te Utrecht in verband met de doortocht van de koningin door onze gemeente om politieversterking. Hij achtte het nodig, dat op 3 juli rond half drie een rijksveldwachter zou surveilleren nabij het station. Bovendien zou hij graag vier rijksveldwachters 'te zijner dispositie bij het Hotel Poll' willen hebben. 's Avonds waren er naar alle waarschijnlijkheid feestelijkheden in dat hotel want de burgemeester verzocht bovendien om '10.15 uur 's avonds eveneens 4 rijksveldwachters disponibel te stellen'. De heer Van Rossem, de oudste wethouder in die dagen, zou zich met de bevelen van de politie belasten. De burgemeester zou de koninklijke stoet begeleiden. Zoals besloten werd er een erepoort opgericht. De oprichtingskosten werden op f 32,- geraamd. Het benodigde sparregroen werd kosteloos beschikbaar gesteld door mevrouw Steengracht. Men begrootte dat er voor f 45,- aan bloemen gekocht moest worden. Op hoe-

Bezoek van Wilhelmina aan De Bilt op 3 juli 1900. (waarschijnlijk voor Hotel Poll)

en het dientengevolge eene gepaste gelegenheid is aan Haar door het plaatsen van een erepoort hulde te brengen;

Besluit:

Aan de Burgemeester en Wethouders een

veel kosten de aan te schaffen vlag geraamd moest worden wist men tijdens de raadsvergadering nog niet. Wel was er besloten, dat de erepoort met gewone lantaarns verlicht zou worden. Alle moeite werd kennelijk

beloond. De erepoort bleek de koninklijke goedkeuring te kunnen wegdragen. Tijdens de raadsvergadering van 27 juli deelde de voorzitter mee, dat H.M. de Koningin haar dank betuigd had voor het oprichten van de erepoort en voor alle vriendelijkheid en hartelijkheid die haar door de ingezetenen waren betoond bij haar doortocht door de gemeente.

Wilhelmina beschreef, dat er een spannende tijd volgde: „Het werd een spannende zomer van afwachten, want Hendrik van Mecklenburg liet lang niets van zich horen. Maar niet alleen van afwachten. Het was ook een tijd van een groeiend verantwoordelijkheidsbesef voor een door mij te nemen beslissing, die niet alleen mij gold, maar ook haar betekenis voor mijn volk zou hebben. Eindelijk kwam zijn verzoek in de gelegenheid gesteld te worden voor een nadere kennismaking.”

Wilhelmina vertrok met haar moeder na de opening der Staten-Generaal naar het huis van haar jongste tante, Lily genaamd. Deze zuster van haar moeder woonde in König, gelegen in het Odenwald. Hendrik had zijn intrek genomen in het plaatsje Höchst, alwaar hij echter al snel werd opgeschrikt door journalisten. De jonggeliefden hadden gehoopt elkaar enige dagen in alle rust te kunnen treffen. Maar ook toen gooiden paparazzi roet in het eten. Het incognito van Hendrik was kennelijk doorbroken. Hij werd door journalisten belaagd die net als nu, alles te weten wilden komen over de ophanden zijnde verloving. Hendrik meende niet langer in Höchst te kunnen blijven. Het verhaal zou dan al in de pers terechtkomen voordat de jonge koningin een beslissing had genomen. Dat wilde men tot elke prijs vermijden.

Kennelijk heeft de opdringende pers toen de verloving bespoedigd. Iets wat in deze tijd voor wat betreft Willem-Alexander niet lijkt te gelden. Hendrik werd uitgenodigd naar König te komen en zoals beschreven in Wilhelmina's boek volgden de gebeurtenissen elkaar nadien in snel tempo op. „Het was de twaalfde October. Wij ontmoetten elkaar voor het noenmaal. Toen dit geëindigd was, trokken de anderen zich terug en lieten ons alleen. We werden het in zeer korte tijd eens en binnen tien minuten verschenen we bij de anderen als verloofd paar. De kogel was door de kerk. Wat een opluchting is dat bij ieder engagement!”

Wilhelmina reisde met haar moeder op 15 oktober terug naar Nederland. Op 16 oktober

kwam Hendrik op Het Loo aan. „Een heerlijk najaar volgde. We onderbraken dit verblijf op Het Loo voor onze intocht in Den Haag. Naar Schwerin mocht ik niet vóór ons huwelijk. Het was daar gebruik, dat de Hertogen hun feestelijke intocht deden met hun jonge vrouw. Dus dat wachtte mij later”, schreef Wilhelmina.

Overal in den lande werden er voorbereidingen getroffen die verband hielden met het koninklijk huwelijk. De minister van Binnenlandse Zaken, H. Goeman Borgesius, deed op 16 oktober alle burgemeesters een schrijven toekomen met de volgende inhoud:

„Ik heb de eer U hiernevens te zenden eene Proclamatie van heden betreffende de verloving van Hare Majesteit de Koningin, met het verzoek die zoo spoedig mogelijk te doen aanplakken aan de pui van het Raadhuis in Uwe gemeente of waar zulks bij U gebruikelijk is.”

Tijdens de raadsvergadering van 30 oktober merkte de voorzitter op dat diverse burgemeesters na de proclamatie de Koningin telegrafisch hadden gelukgewenst. Hij had dat echter nog niet gedaan, omdat hij van mening was, dat de Raad beter de gevoelens van de ingezetenen kon vertolken. Hij stelde voor, namens de Raad een door hem ontworpen schrijven te richten aan de Koningin, welk voorstel werd aangenomen. De burgemeester sprak daarin de gelukwensen uit, alsmede de wens dat Gods zegen mocht rusten op de aanstaande echtverbintenis. Men hoopte dat het huwelijk „zoowel tot geluk van Uwe Majesteit als het welzijn van het Vaderland” zou leiden.

Van de directeur van het Kabinet der Koningin ontving de Raad het volgend schrijven, dat was gedateerd 12 november 1900:

„Ter voldoening aan de bevelen van hare Majesteit de Koningin heb ik de eer U de betuiging van Harer Majesteits hartelijken dank over te brengen voor de Hoogstderzelve bij Uw schrijven van den 31 October 1900 aangeboden gelukwensen, bij gelegenheid van de verloving van Hare Majesteit de Koningin met Zijne Hoogheid Hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin.”

Ook bleek er een brief te zijn binnengekomen van de 'Provinciale Commissie voor Utrecht voor de aanbieding van een Nationaal Geschenk'. Het voornemen was om het geschenk alleen aan de koningin aan te bieden, echter met de toevoeging 'ter gelegenheid

van hoogst Derzelve Huwelijk met A.H.Hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin'. In bedoeld schrijven van 10 november werd verzocht om ook in onze gemeente een commissie op te richten en tot inzameling over te gaan.

De burgemeester zond op 13 november een brief aan de heren mr. C.Th. baron van Boetzelaer van Dubbeldam, G.L. baron van Boetzelaer, J.G.H.A. Bootz, M. Dolman, S. Floor, J.C. Gerlings, R. Groenewegen, G.J. Nieuwenhuis, mr. A. Pronk van Hoogeveen en N. van Santen, allen in De Bilt woonachtig. Men werd uitgenodigd de vergadering van 16 november bij te wonen om half elf 's morgens op het gemeentehuis ten einde te bespreken hoe men het best kon voldoen aan het door de provinciale commissie gedane verzoek. De burgemeester sprak bovendien de wens uit dat de geadresseerden deel zouden gaan uitmaken van de 'te construeeren Plaatselijke Commissie'. De heer Bootz liet de burgemeester schriftelijk weten dat hij vanwege drukke werkzaamheden in Amsterdam helaas verhinderd was om daaraan deel te nemen. Baron van Boetzelaer van Dubbeldam kon niet de vergadering bijwonen, maar deel van bedoelde commissie uitmaken rekende hij zich tot een eer.

Op 16 november berichtte de burgemeester de provinciale commissie dat er in De Bilt een plaatselijke commissie was opgericht. Op 12 december bleek er een bedrag groot f 877,085 opgebracht te zijn door de Biltse bevolking, welk bedrag door de penningmeester aan de provinciale commissie was overhandigd op 14 december.

Blijkens de notulen van de raadsvergadering van 30 januari 1901 had de burgemeester het eerst niet nodig geacht om ter gelegenheid van het koninklijk huwelijk, dat op 7 februari zou plaatsvinden, een extra uitdeling te doen aan de armen. Er was die winter al zoveel uitgedeeld, vond hij. Maar „omdat eenige ingezetenen te kennen hadden gegeven, dat het hun voorkwam, dat de dag van het huwelijk van H.M. de Koningin zulk een bijzondere dag was” stelde hij voor, toch tot een uitdeling over te gaan. Kennelijk was het min of meer een probleem waaruit een en ander bekostigd diende te worden. De post voor onvoorziene uitgaven was niet toereikend, maar er bleek nog f 300,- te besteden te zijn. Dit bedrag was bestemd voor 'de post der verlichting'. Maar gezien het feit dat men het lopend jaar de kans klein achtte om elektri-

sche verlichting te krijgen besloot men de te maken kosten hiermede te financieren. Burgemeester en wethouders gaven te kennen de schoolkinderen te willen verrassen met chocolade en vier krentenbroodjes. Na enige discussie werd besloten dat er zelfs wel vijf broodjes aangeboden konden worden! Bovendien wilde men aan 283 mannen en vrouwen en aan 166 kinderen boven de twaalf jaar een pond spek en een kop bonen uitreiken. De traktatie aan de schooljeugd werd op f 100,- begroot. Daar het spek f 0,27 per pond kostte en een kop bonen f 0,12 diende men voor deze extra uitdeling f 180,- te reserveren. Wellicht gezien het vijfde broodje werd een krediet ad. f 325,- toegeestaan. Dat werd smullen op 7 februari 1901! De kinderen waren toen beslist minder verwend en zij zullen de traktatie ongetwijfeld gewaardeerd hebben.

Blijkens een passage uit het boek *Eenzaam maar niet alleen* werd het een feestelijke en luisterrijke bruiloft. „Veel familieleden waren overgekomen en heel het land leefde met ons mee. Prachtige geschenken mochten we in ontvangst nemen. Een daarvan was de nu gereed gekomen gouden koets, die mij in 1898 werd aangeboden door Amsterdam.”

Of er in 2000 of in 2001 een koninklijk huwelijk zal plaatsvinden kan ik nu nog niet zeggen. Wellicht dat bij het publiceren van dit verhaal daarover meer bekend is. Wellicht kunnen we in het correspondentiearchief van het jaar 2000 later lezen hoe de Biltse jeugd dan verrast zal worden. Het zou kunnen zijn dat er kinderspelen gehouden gaan worden voor Jagtlust. Misschien is er een lampionopocht, gevolgd door een prachtig vuurwerk. En of de minstvermogenden een extraatje zullen krijgen, wie zal het zeggen? Toekomstige speurders kunnen er in het jaar 2100 wellicht over vertellen!

Bronnen:

- Wilhelmina, *Eenzaam maar niet alleen*. Amsterdam, 1962.
- Plas, Han e.a., *Toen Wilhelmina regeerde. Stabiliteit en verandering in de Nederlandse samenleving 1898-1948*. Amsterdam, 1988.
- GAB: notulen B. en W., Raadsnotulen en Correspondentiearchief, inv.nrs. 33, 14 en 157.
- Utrechts Nieuwsblad: *Grachtengordel: wordt Maxima onze buurvrouw?* d.d. 18 februari 2000 en *Maxima achter hoog hek* d.d. 25 februari 2000.